MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI
JIZZAX FILIALI



"BIOTEXNOLOGIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI"

MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA MIQYOSIDAGI ILMIY-TEXNIK ANJUMAN TO‘PLAMI





28-29-MART
2025-YIL

doi

Google Scholar

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

BIOTEXNOLOGIYANING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI

RESPUBLIKA ILMIY ANJUMANINING TEZISLAR TO‘PLAMI

28-29 mart 2025 y

***

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ, НАУКИ И ИННОВАЦИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

ДЖИЗАКСКИЙ ФИЛИАЛ НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА УЗБЕКИСТАНА ИМЕНИ МИРЗО УЛУГБЕКА

СБОРНИК ТЕЗИСОВ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

«ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ БИОТЕХНОЛОГИЙ»

28-29 марта 2025 г.

JIZZAX – 2025

5. Saatov T. et al. Correction of oxidative stress in experimental diabetes mellitus by means of natural antioxidants //Endocrine Abstracts. – Bioscientifica, 2021. – T. 73.

PARKINSON KASALLIGINING MOLEKULYAR MEXANIZMLARI

Nazarova M.B., Ahmadqulova M.B., Oripova E.R., Abduvaliyeva M.A.
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filali
E-mail: n.maftuna5535@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda Parkinson kasalligining kelib chiqish sabablari, simptomlari, klinik xususiyatlari, oldini olish va davolash choralari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: dopamin, tremor, bradikinizeya, gipofoniya, gipomimiya, gipokineziya, akineziya, kognitiv disfunktsiya.

Parkinson kasalligi progressiv kasallik bo‘lib, o‘rtacha yoshi 55 yoshda boshlanadi va kasallanish yoshga qarab sezilarli darajada oshadi. Bu sindrom dam olish paytida tremor, qattiqlik, ixtiyoriy harakatning sekinligi yoki yo‘qligi,postural beqarorlik va muzlash bilan tavsiflanadi. Parkinson’s Disease tremor dam olishda paydo bo‘ladi, lekin ixtiyoriy harakat bilan kamayadi, shuning uchun odatda kundalik hayot faoliyatiga putur yetkazmaydi.Qattiqlik bemorning oyoq-qo‘llarining passiv harakatiga qarshilik kuchayishini anglatadi. Bradikineziya (harakatning sekinlashishi), gipokineziya (harakat apmlitudasining qisqarishi) va akineziya (qo‘llarning yurishdagi tebranishi kabi oddiy behush harakatlarning yo‘qligi) turli alomatlar sifatida namoyon bo‘ladi, ular orasida oddiy mimikaning kamligi(gipomimiya), ovoz balandligining pasayishi (gipofoniya),suv oqishi (o‘ylash tezligining pasayishi) qo‘l yozuvi va yurish paytida qadam uzunligining qisqarishi. Bradikineziya hayot sifatini sezilarli darajada buzishi mumkin, chunki kiyinish yoki ovqatlanish kabi kundalik vazifalarni bajarish uchun ko‘proq vaqt talab etiladi. Parkinson kasalligi bilan og‘rigan bemorlarda odatda egilgan holat rivojlanadi va normal postural reflekslarni yo‘qotishi mumkin, bu esa yiqilish va ba’zan nogironlar aravachasiga o‘tirishga olib keladi. Muzlash, yurish kabi ixtiyoriy harakatni boshlay olmaslik Parkinsonizmning keng tarqalgan alomatidir. Ta’sir va idrokning anomaliyalari ham tez-tez uchraydi; bemorlar tashabbusning yetishmasligi bilan passiv yoki chekinishi mumkin; tadbirlarda ishtirok etishi da’vat qilinmasa, ular jim o‘tirishlari mumkin. Ikkilamchi motor belgilaridan Yutish va chaynashda qiyinchiliklar bemorlar og‘iz va tomoq atrofidagi mushaklarning harakatini nazorat qilishni yo‘qotishi tufayli ko‘pincha yutishda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa qattiq ovqatlarni chaynashni

qiyinlashtiradi. Bu oshqozon-ichak traktining peristaltik harakatini oldini oladi, shuning uchun bemordan ich qotishi rivijlanishi mumkin.

Kasallik og‘rigan bemorlarda tez-tez kuzatiladigan motor bo‘lmagan alomatlar depressiya, uyqusizlik va kognitiv disfunktsiyani o‘z ichiga oladi. Dipressiya keng tarqalgan muammo va boshqa alomatlar paydo bo‘lishidan oldin o‘zini namoyon qilishi mumkin bo‘lgan parkinsonning dastlabki ko‘rsatkichidir. Parkinson bilan og‘rigan bemorlar ko‘pincha qayg‘u va depressiya epizodlarini boshdan kechirishadi, bu esa hayot sifatini pasaytirishi mumkin bo‘lgan hech qanday sababsiz yoqimsiz munosabatga olib keladi. Depressiya darajasi ba’zi bemorlarda o‘z joniga qasd qilish fikrlari va g‘oyalari uchun yetarlicha og‘ir bo‘lishi mumkin. Kognitiv disfunktsiyada esa bemor suhbat davomida to‘g‘ri so‘zlarni topish va murakkab jumlalarni tushinishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu demans xotira, ijtimoiy fikr, til, fikrlash yoki boshqa aqliy qobiliyatlarga ta’sir qilishi mumkin. Parkinson bilan og‘rigan bemorlarning deyarli 80 % tunda uxlab qolishda qiyinchiliklarga duch kelishadi yoki kunduzi uyqusizlik, daxshatli tushlar, hissiy tushlar, uyquchanlik yoki to‘satdan uyquning ba’zi shakllaridan azoblanishadi. Terlash va teri muammolari avtonom asab tizimining noto‘g‘ri ishlashi tufayli bemor tana haroratini nazorat qilishda qiyinchiliklarga duch keladi, bu ba’zida ortiqcha terlashni keltirib chiqaradi. Kasallik bilan og‘rigan bemorlarning yuzi, ayniqsa, peshona va burun yon tomonlarida juda yog‘li bo‘ladi. Ba’zida bosh terisi haddan tashqari yog‘li bo‘lishi mumkin, bu esa kepek paydo bo‘lishiga olib keladi,ba’zi hollarda teri juda quruq, qo‘pol va ajin bo‘lib qoladi. Qon bosimi -parkinson bilan kasallangan bemorlar yurak-qon tomir kasalliklari ko’payishidan aziyat chekmoqda. Bemor yotgan holatdan tursa, uning qon bosimi to‘satdan pasayadi, bosh aylanishi va o‘ta og‘ir holatlarda muvozanatni yo‘qotish yoki hushidan ketish holatlar kuzatiladi.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak Parkinon kasalligi deb nomlanadigan murakkab kasallikning oldini olish yoki kechiktirish uchun farmokologik manipulatsiyalar, jarrohlik muolajalar, gen terapiyasi,shuningdek, qo‘shimcha, qo‘llab quvvatlovchi va reabilizatsiya davolash usullarini qo‘llash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh Q. R. et al. Aptomerlar texnologiyasini biotexnologiyada qollash //Interdiscipline innovation and scientific research conference. – 2024. – T. 3. – №. 26. – C. 67-73.

2. Mustafoqulov M., Mamadaliyeva Z. TRANSGEN HAYVON OLISH USULLARI //International Journal of Science and Applied Research. – 2024. – T. 1. – Yo‘q. 3. – 78-81-betlar.

3. Sh Q. R. et al. Aptomerlar texnologiyasini biotexnologiyada qollash //Interdiscipline innovation and scientific research conference. – 2024. – T. 3. – №. 26. – C. 67-73.
4. Ilhomova D. O., Sh G. R., Abduvaliyeva M. M. TOZALANMAGAN KOMPLEKS FERMENT PREPARATLARINI OLINISHI: https://doi. org/10.5281/zenodo. 14546817 //International scientific and practical conference. – 2024. – T. 1. – №. 2. – C. 296-298.
5. Shamansurova Z. et al. Plasma Insulin level have linkage with neurodegeneration in patients with type 2 DM //Physiology. – 2023. – T. 38. – №. S1. – C. 5732129.
6. Uralov A. et al. Building the inflower and realizing seed productivity of A. giganteum regel //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 538. – C. 03020.
7. Mustafoqulov M. va boshqalar. Mikroorganizmlardan insulinni genetik muhendislik texnologiyasi //Zamonaviy ilmiy va texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali. – 2023. – T. 1. – Yo‘q. 2. – 4-12-betlar.
8. Saatov T. et al. Antioxidant and hypoglycemic effects of gossitan //Endocrine Abstracts. – Bioscientifica, 2019. – T. 63.

QANDLI DIABETNING KELIB CHIQISH MEXANIZMI VA PATOLOGIYASI

O’rinboyeva D.F., Yusupova A.O., Mustafakulov M.
Mirzo Ulugbek nomidagi O’zbekiston Milliy universiteti Jizzax filialli
E-mail: yusufovaanora59@gmail.com

Annotatsiya: Qandli diabet - bu bugungi kunda yuqori rivojlangan mamlakatlarda eng ko’p tarqalgan surunkali xastalik. Qandli diabet endokrin kasalliklari qatoriga mansub bo’lib, insulin gormoni to’liq yoki qisman yetishmovchiligidan kelib chiqadi. Natijada qonda giperglikemiya - qondagi glyukoza miqdorining davomli ortib borishi kuzatiladi.

Kalit so’zlar: endokrin kasalliklar, giperglikemiya, uglevod, yog’, oqsil, insulin, parxez, somatostatin, glyukoza.

Qandli diabet (DM) - metabolik kasallik bo'lib, surunkali yoki immun vositachiligi (1-toifa diabet), insulin qarshiligi (2-toifa), homiladorlik yoki boshqa (atrof-muhit, genetik nuqsonlar, infektsiyalar va ayrim dorilar) mavjudligi bilan tavsiflanadi. Xalqaro diabet federatsiyasining 2011 yildagi hisobotiga ko'ra, taxminan 366 million kishi diabetga chalingan bo'lsa, 2030 yilga kelib bu raqam qariyb 552 millionga etadi. Shaxslar orasida qandli diabetni tashxislash uchun turli